

9. Тоцький В. М., Гангур В. В., & Поляков І. А. Урожайність та якість насіння гібридів соняшнику (*Helianthus annuus* L.) залежно від системи удобрення. *Scientific Progress & Innovations*. 2024. № 27(3). С. 5–11. <https://DOI.org/10.31210/spi2024.27.03.01>
10. Тоцький В. М., Лень О. І. Вплив макро- і мікродобрих на біометричні, продуктивні та якісні показники гібридів соняшнику. *Рослинництво, насінництво і насіннєзнавство*. 2021. Вип. 119. С. 161–169. DOI: 10.30835/2413-7510.2021.237160
11. Тоцький В.М., Гангур В.В., Поляков І.А., Черниш М.Р. Особливості росту та розвитку гібридів соняшнику за різних погодних умов та рівнів живлення. *Scientific Progress & Innovations*. 2026. № 29 (2). С. 6–12. <https://DOI.org/10.31210/spi2026.29.02.01>
12. Ушкаренко В. О., Лазер П. Н., Каплін О. О. Вплив попередників та агротехнічних прийомів вирощування на урожайність скоростиглих гібридів соняшнику при зрошенні. *Таврійський науковий вісник*. 2003. № 25. С. 3–8.

Рибальченко Анна Михайлівна

кандидат сільськогосподарських наук, доцент

ORCID ID: 0000-0002-2308-7853

Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава

DOI

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИРОЩУВАННЯ НУТУ ЗВИЧАЙНОГО

Нут звичайний є однією з перспективних зернобобових культур для сільськогосподарського виробництва України. Значення культури зумовлене високою посухостійкістю, поживною цінністю насіння та стабільним попитом на світовому ринку. Культура нуту здатна успішно вирощуватися в регіонах із посушливим кліматом, оскільки ефективно використовує запаси ґрунтової вологи та добре адаптується до умов недостатнього зволоження.

Рівень урожайності нуту визначається взаємодією генетичних властивостей сорту, погодних умов та технологічних прийомів вирощування. Реалізація потенційної продуктивності культури можлива за умови оптимального поєднання біологічних особливостей сорту з відповідною агротехнологією та сприятливими умовами навколишнього середовища. При високому рівні посухостійкості культура нуту потребує достатнього вологозабезпечення у критичні періоди росту та розвитку [2, 6].

Важливим елементом технології вирощування нуту є правильний підбір попередника та дотримання сівозміни. Розміщення культури після зернових колосових сприяє покращенню фітосанітарного стану поля, знижує ризик накопичення специфічних збудників хвороб та створює сприятливі передумови для формування високої врожайності. Обробіток ґрунту необхідно спрямовувати на накопичення, а також збереження вологи, поліпшення агрофізичних

властивостей ґрунту та створення оптимальних умов для росту й розвитку кореневої системи [3].

Важливе місце у виробництві нуту займають сортові ресурси. Використання сортів нуту, адаптивних до конкретних ґрунтово-кліматичних умов є одним з факторів формування врожайного потенціалу. Під час державної кваліфікаційної експертизи сортів нуту на придатність до поширення в Україні проводять оцінювання господарсько-цінних властивостей. Стійкість сортів до біотичних факторів визначають за рівнем їх ураження основними хворобами та пошкодження шкідниками. Серед сортів нуту звичайного, що використовуються в Україні, можна виділити Буджак, Вента, Єва, Зехавіт, Зодіак, Кіра, Козерог, Лара, Овен, Октавіус, Одисей та Тріумф [5].

Значний вплив на формування продуктивності має інокуляція насіння. Проведення інокуляції сприяє активізації симбіотичної азотфіксації, покращує забезпечення рослин азотом, стимулює формування кореневої системи та позитивно впливає на ріст і розвиток культури. За сучасних технологій вирощування нуту інокуляцію доцільно розглядати як важливий елемент біологізації живлення рослин.

Строки сівби безпосередньо пов'язані з ефективністю використання ґрунтових запасів води та формуванням дружних і рівномірних сходів. Рання сівба дозволяє рослинам оптимально використати вологу, накопичену в ґрунті в зимовий період, а також сприяє формуванню добре розвиненої кореневої системи.

Несвоєчасне проведення сівби, особливо в пізні строки, негативно впливає на продуктивність через висушування верхніх шарів ґрунту та підвищену температуру повітря в критичні періоди росту.

Показники норми висіву та густоти стояння рослин визначають рівень конкуренції між рослинами за воду, світло та елементи мінерального живлення, а також безпосередньо впливають на формування структури врожаю.

Надмірне загущення посівів посилює конкуренцію, що може зумовити зниження індивідуальної продуктивності рослин, зокрема зменшення кількості бобів. Густота стояння рослин повинна відповідати біологічним особливостям сорту та конкретним умовам вирощування [4].

Мінеральне живлення також є важливою складовою формування продуктивності нуту.

Особливе значення мають фосфор і калій. Фосфор сприяє розвитку кореневої системи, та формуванню генеративних органів. Калій, підвищує стійкість до посухи та сприяє формуванню якісного насіння. Позитивно впливають на фізіологічний стан рослин мікроелементи, зокрема, молібден і бор.

Важливою умовою реалізації потенціалу культури є своєчасний захист посівів від бур'янів, хвороб і шкідників.

Особливої уваги потребує контроль бур'янів на початкових етапах вегетації, коли рослини нуту відрізняються повільними темпами росту і не можуть ефективно конкурувати з бур'янами. Значної шкоди посівам можуть завдавати хвороби, зокрема аскохітоз і кореневі гнилі, а також різні види шкідників.

Збирання врожаю є завершальною стадією технологічного процесу. Несвоєчасне збирання нуту може спричинити втрати насіння та погіршення його властивостей, навіть, з урахуванням відносної стійкості нуту до розтріскування бобів. При рівномірному дозріванні посівів доцільним є пряме комбайнування у фазі повної стиглості. Правильний вибір строків збирання, відповідне регулювання комбайна та належне проведення післязбиральної доробки сприяють зменшенню механічних втрат і забезпеченню високої якості отриманого зерна [1].

Таким чином, формування високої та стабільної врожайності нуту залежить від комплексного застосування взаємопов'язаних технологічних заходів. Вибір сорту, дотримання сівозміни, раціональний обробіток ґрунту, проведення інокуляції, оптимізація строків і норм висіву культури, збалансоване живлення та ефективний захист посівів створюють умови для реалізації генетичного потенціалу нуту.

Технологію вирощування нуту необхідно адаптувати відповідно до конкретних ґрунтово-кліматичних умов, особливо з урахуванням рівня вологозабезпечення та температурного режиму, що має особливе значення за умов зміни клімату.

Список літературних джерел

1. Любич В. В., Красноштан В. І., Войтовська В. І., Климович Н. М. Формування якості насіння різних сортів нуту. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2023. Вип. 102. Ч. 1. С. 109-115. DOI: <https://DOI:10.32782/2415-8240-2023-102-1-109-115>
2. Гончар М. В. Дослідження сортових ресурсів нуту (*Cicer Arietinum* L.) в Україні. Аграрні інновації. 2023. № 22. С. 31-35. DOI: <https://DOI.org/10.32848/agrar.innov.2023.22.5>
3. Мазур В. А., Дідур І. М., Панцирева Г. В., Мордванюк М.О. Енергетична ефективність технологічних прийомів вирощування нуту в умовах зміни клімату. Сільське господарство та лісівництво. 2022. № 2 (25). С. 5-13. <https://DOI.org/10.37128/2707-5826-2022-2-1>
4. Петриченко В. Ф., Кобак С. Я., Чорна В.М. Сортова реакція нуту звичайного на кількісне та просторове розміщення рослин на площі в умовах Лісостепу Правобережного. Корми і кормовиробництво. 2023. Вип. 96. С. 10-18. <https://DOI.org/10.31073/kormovyrobnytstvo202396-01>
5. Рибальченко А. М., Криворучко Л. М. Порівняльна характеристика сортів нуту звичайного за урожайністю та агроекологічною стійкістю. Аграрні інновації. 2026. № 35. С. 268-275. DOI: <https://DOI.org/10.32848/agrar.innov.2026.35.39>
6. Січкач В. І., Лаврова, Г. Д., Джус, Т. О. Використання адаптивного потенціалу світового генофонду нуту (*Cicer arietinum* L.) для покращення врожайності нових сортів. Journal of Native and Alien Plant Studies. 2024. Вип. 20. С. 198-215. DOI: <https://DOI.org/10.37555/2707-3114.20.2024.318692>